

A hatékonyság útjai (6.)

Furcsa számtan

A negyedik öt éves terv időszakában a termelés 37 százalékos gyarapodását az iparban a létszámnak mindössze egy százalékos bővülése kísérte. A népgazdaság ötödik öt éves tervéről elfogadott törvény pedig egyenesen kimondja, „a termelés növekedésével azonos ütemben fokozódjon a munka termelékenységének növelésével kell elérni”. A törvény elfogadásakor, 1975 decemberében a szocialista ipar foglalkoztatottjainak átlagos létszáma 1 703 000 főt tett ki, idén áprilisban 1 683 000-en dolgoztak az iparban. A mínusz: húsz ezer ember. A plusz: 1976-ban az ipari termelés 4,1 százalékkal emelkedett, idén január és április között, a tavalyi hasonló időszakhoz viszonyítva, 5,2 százalékkal. Népgazdasági méretekben ismét bebizonyosodott, a termelésbővítésnek nem elengedhetetlen feltétele a létszámnövekedés.

Kimondják a kontrát

Sokan azonban úgy gondolkodnak, ami igaz népgazdasági körben, az nem érvényes kicsiben, a vállalatra. Azaz általában tényleg nem szükséges a több ember, de itt, nálunk, kellene vagy ötven, kétszáz vagy ezer. A vállalati középtávú tervek értékelése — az Országos Tervhivatal elemzése szerint — azt mutatja, még mindig irreális létszámszükséglettel kívánják feladataikat megoldani a termelőket. Kimondják tehát a kontrát a foglalkoztatottak ágazati megoszlására, s ezzel azt is akadályozzák, hogy az egészséges létszámátörvényesítés mielőbb végbemenjen. A népgazdaság s az ipar különböző részterületein ugyanis valóban hiányoznak emberek, s a jogos, társadalmilag indokolt munkaerő-szükségletet csak a már dolgozók „újraelosztásával” lehet kielégíteni.

Örvendetesnek tarthatjuk, a legutóbbi időben néhány nagy termelővállalat — főként a nehézipari tárca területén — felülvizsgálta létszámfejlesztési terveit, s úgy döntött, bővítés nélkül oldja meg az árukibocsátás — nagy tempójú — növelését. Hasonlatunknál maradvány, most a kontra hangzott el, bizonyosságul annak, vannak tartalékok a foglalkoztatott-

ságban is, s nem okvetlen a több ember kinalja a megoldást.

Inkább három gyenge?

Furcsa számtani metódust követ némelyik termelőhely. Úgy ad össze, von ki, oszt és szoroz, hogy többje van, s mégis kevesebbje, értehetően fogalmazva, a létszám mennyiségi jellemzőire, s nem összetételének minőségére jut a fő figyelem. Holott nem ritka eset, amikor egy rátermett embert három gyenge sem pótol. Mégis, e háromért kapva kapnak, azt az egyet meg szemrebbenes nélkül útjára bocsátották. Amihez nemcsak a sűrűn kárhözottat — ám túlzóan negatívra értékelt — átlagbér-gazdálkodásnak van köze, hiszen ott nem sokkal különb a helyzet, ahol a bértömeg adja a mozgási keretet. Nem különb, mert valahogy a félsz kódébe süllyed az átlagosnál jobb munka átlagosnál nagyobb megbecsülése.

Előbbi eszmeifuttatásunk konkrét igazolását könnyen megtehetjük két, kiterjedt körű vizsgálatban, amelyet a Nehézipari, illetve a Könyvnyúipari Minisztérium folytatott. A nehézipari tárca vállalatainál végrehajtott összehasonlító elemzés azt mutatta, kétszer, háromszor akkora létszámmal állítanak elő ugyanannyi terméket, mint a fejlett országok hasonló műszaki színvonalú üzemiben! Ez a legutóbbi esztendőben átadott termelőegységek többségénél is így van, de: nem a közvetlen termelők létszáma túlzott, hanem a kisegítő, kiszolgáló feladatokat ellátóké.

A Könyvnyúipari Minisztérium tapasztalataiból ugyanakkor ezzel megegyező következtetések vonhatók le, azaz a figyelemre méltó kiegészítéssel, hogy a gyors technikai változással nem tartott lépést a foglalkoztatottak kvalifikációjának — szakmai képzettségének, a több területen alkalmazható ismereteknek — a színvona-

la. Ez lényeges akadálya a korszerű termelői alapok hatékony kamatoztatásának, a technológiai fegyelem — s vele az előírt minőségű áru — megkövetelésének.

A lavina alá állnak

Ott, ahol pusztán létszám-adattá fokozzák le a dolgát tevő embert, ahol egy fő egyenlő egy fővel, ahol az a fontos, a gép mellett álljon valaki, hiú reménye válik a hatékonyság emlegetése, a munka társadalmi termelékenységének növelése. Azért kerül elérhetetlen távolba ez a cél, mert a termelésben — s természetesen másutt sem — egy ember nem egyenlő egy emberrel, gépalakrészként nem cserélgethetők. A legfőbb termelési tényező ugyanis maga az ember, meghatározó szerepe van abban, a rábízott eszközökkel és területen hogyan és milyen eredményt ér el.

A lavina elé állnak azok az irányítók, akik csakis a létszámjelentések végösszeget tartják fontosnak, s idő kérdése csupán, mikor omlik nyakukba ez a lavina. A bérpolitika következetlenségei, az azonos munkáért mindenütt azonos bért fizetni elvénél tétova, lassú alkalmazása, a szervezés gyatra színvonala, a műszaki fejlesztés vontatottsága, elmentmondásossága mind-mind közrejátszik abban, hogy a munkahelyek tekintélyes részén többre tartanak egy kitűnően képzett emberrel három gyengébbet. S mert ez így van, a három gyengében, a sok ezerszer három gyengében föl sem merül, ügyesebbnek, képzetebbnak, ügyekvőbbnek kellene lennie.

Lázár Gábor

Száztezer hallgató

Még néhány felsőoktatási intézményben folynak az általános iskolák, egy-két egyetem, főiskolán a diplomaszűrés is hátra van. Néhány napon belül azonban elnéptelenednek az épületek, a felsőoktatásban is befejeződik a tanév.

Az intézmények nappali, esti és levelező tagozatán 110

és fél ezren tanultak az idén, ez az utóbbi tíz év legmagasabb hallgatószáma. A nappali tagozatokon 64 és fél ezer hallgató sajtóztotta el az ismereteket. A legtöbben — 21 ezren — a tudományterületeken, majd 14-16 ezren a műszaki főiskolákon, illetve egyetemeken, valamint a tanárképző főiskolákon tanultak.

Kisgrafika nagy grafika

Rékassy Csaba rézmetszetei láthatók néhány napja a November 7. Művelődési Központ nagytermében. Újszegen. Az utóbbi esztendőben készített 30 rézmetszetet bemutató tárlat a Szegei Ünnepi Hetek gazdag képzőművészeti eseményeinek nyitórendezvénye. Nem volt megnyitó, nem volt méltatás — ez éppúgy a művész szerénységére, visszahúzódo természetére vall, mint lapjainak tudatos visszafogottsága. A „képzőművészeti fesztivál” második tárlata is a grafika műfajához kötődik. Vasárnap Szegei világa címmel nyílt meg a Bartók Béla Művelődési Központ nagytermében IV. Országos Kisgrafikai Pályázat kiállítása, mely 24 művész 99 alkotását mutatja be. Ugyancsak vasárnap ehhez kapcsolódva rendezték meg a kisgrafika-barátok IV. országos találkozóját. A pályázat díjnyertese Banga Ferenc lett. Második díjat kapott Láng Rudolf, harmadikat Diskay Lenke.

D. A. Mester rajziskolája címet viseli Rékassy Csaba újszegeni kiállításának egyik lapja. Mondhatnánk úgy is: kulcslapja. Hiszen a bemutatott 30 rézmetszettel, nemcsak mesterségbeli, de szellemi hovatartozását is reprezentálja. A rézmetszettel, a grafikának ez a legnehezebb, óriási mesterségbeli ismereteket követelő, a legkiválóbb mesterek által művelt, s ma éppen divatos ágával Rékassy egyszerre fogalmaz meg ars poeticát, vall technikájának gyökereiről és művészetének szellemi kapcsolatairól. Albrecht Dürer, a nagy előd, a példakép nemcsak a fent említett lapján kísért, szinte minden alkotása a mai módon, a szuverén alkotóművész szintjén kapcsolódik munkásságához. A rézmetszet a grafikának az a válfaja, mely legszorosabban kötődik a kézműves mesterséghez, az ötvösséghez. Ez az a grafikai műfaj, amely legkevésbé tűri a mellébeszélést, a dolgok elkendőzését, a felkészültség hiányosságait. Itt minden hajszálpontig fizikálisan is meg kell küzdeni a rézlemezzel, s minden egyes találkozásnak, vésőnyomnak eltörőhatetlen jele marad. Úgy tűnik, Rékassy éppen ezért szereti a rézmetszet műfaját. A próba, a küzdelem, a tévedhetetlenség szépsége és meredélye miatt. Ebbe a művészi küzdelembe Noé című didaktikai sorozatával bennünket, nézőket is beavat, elvezet a

rézmetszet készítésének tíz fázisán át az első vonalaktól a kész műig.

Dürer nemcsak mesterségbeli példakép, hanem szellemi is. Rékassy éppúgy, mint nagy elődje, korának általános emberi kérdéseire, megrázkódtatásaira keresi a művészi választ. Lapjainak főszereplői mindig azok az emberek, akik a világot valójában látják, szerkezeteket építenek, hogy meghódítsák a földet és a csillagokat, hogy megszüntessék mindannyiunk számára a világot, legyőzzék az ismeretlent. A mindenséget akarják meghódítani, az égboltot, saját munkájuk szerkezetével, mint Ikarusz, vagy mint korunk asztro-nautái (Egbert, Ikarusz, Dédalus és Ikarusz, Holdbéli utazás, Szerkezetek, Asztro-nauták). Rékassy Csaba lapjai előtt egyszerre tisztelgünk a mesterség és a művészet műzsáinak.

T. L.

Nemzetközi stúdió

Nem hiszem, hogy van tévéző, akit még meg kelene győzni a Nemzetközi stúdió műsorainak hasznosságáról és érdekességéről. Az is köztudomású, hogy a Magyar Televízió ez az úttörő vállalkozása nem egyszerűen műsorpolitikai újítás, nagyszerű tévés lelemény; az egész emberiséget érintő fontos politikai, gazdasági témák vitáit (amelyekben a beszélgetőpartnerek véleménykülönbségei végül társadalmi rendszerek különbözőségeire vezethetők vissza) „egy az egyben” ország-világ elé tárni — már jóval több, mint egyszerű „műsorcsinálás”, már javában politikázás, méghozzá a nekünk való fajtaból.

Az eddigi adások olyan

vitaforumok voltak, amelyeken a véleménycsere nemcsak deklarált cél volt, hanem valóság, látható, hallható. A Nemzetközi stúdió fórum, ahol a résztvevők mind-egyikének alkalma van saját álláspontja kifejtésére, egyúttal és következképpén megismerheti a többiek nézeteit is. Hogy mi ebben valamennyiünk haszna, arról legszemléletesebben éppen a legutóbbi adás szólt, amelyben az emberi jogokról vitatkoztak három kontinensről meghívott vendégek. Azokra a legalapvetőbb kérdésekre is, amelyek tisztázása előtt nem lehet konstruktív semmilyen további vita — nagyon különbözőek voltak a válaszok. Ki-ki saját „hátszaga”, társadalmi helyzete, pártállása szerint, de nyilvánvalóan személyes őszinteséggel fejtette ki, hogy mit tart a fogalom — az emberi jogok — tartalmának, meddig terjed a tiszteletbentartás hatóköre, milyen tényezők szabják a jogérvényesülés korlátait. A nézetkülönbségek mibenlétének és okainak ismerete nélkül lehetetlen így szólni és tenni az emberi jogok ügyében, hogy az mindannyiunkért való legyen. Az e heti vitának ezért volt egyik legrokonzenve-sebb vonása, hogy a „felek” elsősorban egymás nézeteinek elfogulatlan értékelésére törekedtek.

Mindebből következik, hogy televíziós műsornak is kitűnő ez a politikai vitaforum. Nemcsak az osztalat és élénk érdeklődéssel kísért témák miatt, hanem azért is, mert meg tudja teremteni a „jelenlét-helyzetet”. Produkálni tudja azt a különös, a tévé legjobb műsoraira jellemző hatást, amely engedi, hogy résztvevőknek érezzük magunkat, „bekapcsol” bennünket egy igazából nélkülünk való helyzetbe és gondolat-körbe, vagyis intenzív szellemi tevékenységre készítet.

Horváth Dezső

S. E.

- Iparvágánya van a gyárnak, ahol vágány van, oda vasutas is kell.
- A nagy vágány nem jobb?
- Apu ott dolgozik, lakatos, ő mondta, a konzervgyári jobb.
- Mi lesz a dolga?
- Még nem tudom.
- Ha a nagy vasúthoz menne, mi lenne?
- Forgalmista lehetnék, vagy raktáros. Szóregre akartak küldeni.
- Nem jó hely?
- Messze van.
- Mitől?
- Újszegen lakunk.
- Szerintem semmivel nincs messzebb, mint a konzervgyár.
- De erre útba esik a város.
- Viszont itt nincs piros sapka, „palacsintasütő” és szabadjegy.
- A szabadjegyet valóban sajnálom.

Jöhet a nagy kocsi

- H. Csaba és M. Mátyás autószerelő, a város-gazdálkodási vállalathoz kérik magukat.
- Mit kell ott javítani?
- Locsolóautótól a halottszállítóig mindent.
- Jó hely?
- Nagyon jó.
- Mi a jó benne?
- Segítenek. Tanulni fogunk.
- Egyik katonai pályára készül, esti tagozaton érettségire a másik.
- Érettségi után?
- Sofőrnék.
- Miért jobb a sofőrnék, mint az autószerelőnek?

- Nem annyira olajos.
- Sofőrnék hova menne?
- A kórolajhoz.

Autós a kirakatban

- P. Attila autóforgalmat végzett, és előállt a nagy kérréssel: kirakatrendező szeretne lenni.
- Gyalog?
- Természetesen. Addig tanultam, amíg rájöttem, ez a pálya nem nekem való.
- A kirakat?
- Szép, színes, változatos szakma.

Aki sír

- V. Gizella tarjáni kislány, szakmája szerint szabó, és a ruhagyárba várják. Ezért sír.
- Oda én nem megyek.
- Miért?
- Bölcsődébe akarok menni, kisegítőnek.
- Más a szakmája.
- De én a gyerekeket szeretem, tízéves korom óta köztük vagyok. S addig nem nyugszom, amíg oda nem jutok.
- Miért nem erre a pályára jelentkezett mindjárt?
- Abban az évben erre nem vettek föl senkit.
- Most mi lesz?
- Nem veszem föl a munkát.

A bárdos

- G. István pályáján simán indul a kocsi. Éllemiszer-ipari szakközépiskolát végzett, hentesnek megy az ABC-be, a ZOLDÉRT-hez.
- Jó hely?

- Elsőrendű.
- Pénz?
- Kettőnyolc—kettőkilenc meglesz.
- Kezdőnek igen jó. Mindig bárdal álmodott?
- Erdész akartam lenni, de helyhiány miatt nem vettek föl.
- A madárcsicsergés helyett jött a bárd?
- A bárd másképpen csicsereg, de megszerettem ezt is.

Képesítés nélkül

Ostoroznám azokat, akik tanultak valamit, és most a másik lábukkal akarnak lépni. A pincérlány, a hajmosó, a kozmetikus és a bölcsődébe vágó kislány jut eszembe. Sajnálom inkább őket mégis. Rosszul választottak annak idején? Más választott helyettük? Pályaválasztás helyett pályára irányítás? Vagy az üzem retten-tette el őket? A gép, a művezető vagy a munkatársak? Vagy egyszerűen a rendszeres munka? V. Gizellát sajnálom legjobban, mert tudom, szívvel-lélekkel dolgozó ember kellene a bölcsődébe is, hogy a ruhagyáriak is nyugodtan dolgozhassanak. Ha azt szeretné csinálni, előbb vagy utóbb, valószínű, oda is megy. Mégis jó lenne, ha varrógép mellé ülné először. Amit választottunk, legalább próbáljuk ki. De jó lenne a varrógépet életnagyságban bemutatni a pályaválasztás előtt.

A bárdal bánó henteslegénynél nem hallgathatom el, hogy sokak nevében irigylem. Bátran indul, magabiztos, így kell ezt csinálni. Annyit azért ide kell írnom, hogy kezdő diplomával jó lenne annyit kapni, amennyit bárdal keres ő. Ha a pénzt nézem, ő a szerencse fia.